

ЗМІСТ

Галицан О., Койчева Т., Осипова Т. Методичний ресурс формування естетичної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей	7
Долинський Б. Т., Іваненко С. В., Лозенко Н. М. Детермінанти системи контролю іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей	14
Лі Чжухуа Структура методичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва	22
Літінська О. Розвиток ключових компетентностей молодших бакалаврів гуманітарних спеціальностей у параметрах особистісно-зорієнтованої освітньої парадигми	28
Лозан Т. А. Особливості методики формування умінь українського монологічного мовлення російськомовних студентів	36
Тодорова В. Г., Пасічна Т. В. Проблеми підготовки спортивного резерву в умовах сучасних закладів позашкільної освіти	45
Букач В. М. Використання краєзнавчого компонента у викладанні курсу «Історії української культури»	51
Протас О. Л. Феномен обдарованості в контексті психолого-педагогічних досліджень	57
Долженков О. О., Черненко Н. М., Ручкіна М. М., Сакалюк О. О. Практико-зорієнтоване навчання як засіб професіоналізації майбутніх менеджерів освіти	66
Беляєва Л., Босенко А., Толчій М. Природні об'єкти як ефективний засіб навчання студентів хіміко-біологічного профіля	73
Іванюк М. Діагностика початкового рівня розуміння поняття «християнський мотив» школярами основних шкіл України та Республіки Польща	83
Ткаченко М. Ю., Радюшина С. О. Педагогічні умови формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі хормейстерської підготовки	90
Лещій Н. П. Стан фізкультурно-оздоровчої роботи в сучасній практиці освітньо-реабілітаційного центру для дітей зі складними порушеннями розвитку	99
Новікова В. Є. Стан сформованості мотиваційно-ціннісної компоненти професійної компетентності фахівців переробних і харчових виробництв	107
Василишина Н. Засади іншомовної комунікативної компетентності здобувачів наукового ступеня магістра	114
Богуш А. М., Сараєва І. В. Методологія пізнавальної діяльності – підґрунтя формування у дітей оцінно-контрольних дій	120
Супрун О. М., Зайцева Н. В. Навчання студентів економічних спеціальностей співробітництва у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням	129
Колодйчук Ю. В., Семенкова А. М. Психологічне насильство як соціально-педагогічна деструкція освітнього середовища вищої школи	137
Бєсєда В. В. Види і причини порушень постави у фронтальній площині у дітей з ЗПМР	145
Смичковська О. М., Бредньова В. П., Прохорец І. М. Методологічні аспекти удосконалення викладання графічних дисциплін у закладах вищої освіти	155
Ярошенко А. А. Замісна сім'я: від мотивації до успішного виховання дітей	162

CONTENT

Halitsan OI., Koycheva T., Osypova T. Methodological resource for the development of the aesthetic competence of the future teachers specialised in the Humanities	7
Dolinsky B., Ivanenko S., Lozenko N. The determinant of foreign language training control of the students of non-linguistic specialties	14
Li Zhuhua The structure of the future Music teachers' methodological culture	22
Litinska OI. Development of key competences of junior bachelors specialised in the Humanities within the person-oriented educational paradigm	28
Lozan T. Methodologic specificities of developing Russian-speaking students' monologic skills in Ukrainian	36
Todorova V., Pasichna T. Problems of training sport reserves under conditions of modern institutions of non-school education	45
Bukach V. Use of the regional research component in teaching the History of Ukrainian Culture	51
Protas Ok. Phenomenon of Giftedness in Psychological and Pedagogical Studies	57
Dolzhenkov OI., Chernenko N., Ruchkina M., Sakaliuk Ok. Practice-oriented training as a means of professionalisation of future education managers	66
Belyaeva L., Bosenko An., Topchii M. Natural objects as an effective means of training students majoring in Chemistry and Biology	73
Ivaniuk M. Analysis of the initial level of understanding the concept "Christian motive" by primary schoolchildren in Ukraine and the Republic of Poland	83
Tkachenko M., Radiushyna S. Pedagogical conditions for the development of future Music teachers' interpretative skills in the process of choral and conductorial training	90
Leshchii N. Sport and health work in the modern practice of the education and rehabilitation centre for children with complex developmental disorders	99
Novikova V. Proficiency markers of the motivation- and value-related components of the professional competence to be acquired by the specialists in the field of processing and food production	107
Vasylyshyna N. The foreign-language communicative competence grounds of master course students	114
Bogush Al., Sarajeva Ir. The methodology of cognitive activity as the basis for developing children's evaluative and controlling actions	120
Suprun OI., Zaitseva N. Teaching students of economic specialties to collaborate in ESP classes	129
Kolodiychuk J., Semenкова Al. Psychological violence as a socio-pedagogical destruction of the educational environment of higher school	137
Biesieda V. Types and causes of postural disorder in the frontal plane in children with psychomotor retardation	145
Smychkovska OI., Bredniova V., Prochorets Ir. Methodological aspects of improvement of Graphic disciplines teaching in higher education institutions	155
Yaroshenko Al. Foster family: from motivation to successful parenting	162

Навчання студентів економічних спеціальностей співробітництва у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням

Супрун Олена Миколаївна¹

Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного, Мелітополь, Україна

E-mail: olena.suprun@tsatu.edu.ua

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-4369-712X>

Зайцева Наталія Володимирівна²

Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного, Мелітополь, Україна,

E-mail: nataliia.zaitseva@tsatu.edu.ua

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-8682-0434>

У статті розглядається методика навчання студентів економічних спеціальностей співробітництва як однієї із чотирьох ключових навичок XXI століття (4C) у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Потреба у розвитку вміння ефективно працювати в команді постає через недостатній зв'язок між вимогами сучасного ринку праці та рівнем підготовки випускників ЗВО. Освітня та ділова спільнота наголошують на важливості опанування стратегій колаборації ще під час навчання, адже це допоможе підготувати випускників ЗВО більш затребуваними. Хоча педагоги й застосовують співробітництво при викладанні іноземної мови та спільне навчання часто використовується лише як засіб для викладання іншого контенту, а не як метод удосконалення навичок колаборації. У статті проаналізовано стан підготовки здобувачів вищої освіти в Україні, прописано основні передумови для навчання співпраці та розглянуто методи навчання співробітництва при викладанні іноземної мови. Наголошується, що ефективність розвитку зазначеної навички визначається якістю співробітництва викладачів як на етапі укладання освітніх програм, так і в процесі навчання. Наведено результати дослідження, яке було проведене у Таврійському державному агротехнологічному університеті викладачами іноземної мови за професійним спрямуванням. Подано рекомендації до створення умов для продуктивної колаборації студентів на заняттях під час вирішення поставлених проблемних завдань, а також викладено основні вимоги до цих завдань. Подано приклади видів та форм роботи, що сприяють посиленню колаборативних умінь для досягнення спільної мети, та визначено роль викладача як фасилітатора і спостерігача, який не втручається у процес вирішення проблемного завдання, водночас сприяє ефективній співпраці студентів. За результатами дослідження було відзначено суттєве підвищення знань, умінь та навичок студентів і, що не менш важливо, їхньої психологічної готовності до колаборації у майбутній професійній діяльності. Доведено, що навчання співпраці є бажаним і реальним результатом навчання іноземної мови у ЗВО.

Ключові слова: навички 21 століття, 4C, навчання протягом життя, колаборація, спільне навчання, співпраця, групові форми і методи навчання.

Вступ. В умовах глобалізації суспільства та економіки все більш відчутним стає дисбаланс між вимогами ринку праці та рівнем підготовки випускників закладів вищої освіти. Саме тому особливої актуальності набуває підготовка фахівців у різних сферах діяльності, які відповідатимуть потребам суспільства та економіки держави, а також користуватимуться попитом серед роботодавців (Карпенко, 2016). Процес масштабного реформування системи освіти в Україні передбачає впровадження значних змін, однією з яких є нова система розподілу видатків державного бюджету серед ЗВО за формулою, до якої включено показник працевлаштування випускників за освітою (Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності, 2020). Навчання студентів нелінгвістичних спеціальностей іноземних мов є одним з ключових питань освіти фахівця в умовах євроінтеграції, і численні науково-методичні студії

¹ старший викладач кафедри «Іноземні мови» Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

² старший викладач кафедри «Іноземні мови» Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

(Симоненко, Осадчий, 2017, Bainbridge Nasmith, Orchard, Wood, 2010, Hymes, 1972) підтверджують цю необхідність. Отже, для забезпечення належної якості вищої освіти необхідно сприяти зміцненню взаємозв'язку між сферами освіти і праці, беручи до уваги інтереси усіх стейкхолдерів освітнього процесу.

Згідно з новою парадигмою освіти та відповідність до рекомендацій і стандартів Європейського простору вищої освіти, задля зростання якості людського капіталу та підвищення конкурентоспроможності випускників українських ЗВО на світовому ринку оновлені стандарти вищої освіти наголошують на необхідності розвитку у здобувачів навичок двадцять першого століття, перелік яких був сформульований американською організацією Partnership for 21st Century Learning, ключовими з яких вважають «4С» (англ. critical thinking, communication, collaboration, creativity), адже з погляду концепції навчання протягом життя (Lifelong Learning), саме вони мають стати основою для безперервної освіти, саморозвитку та самовдосконалення в соціальній та професійній сферах свідомого і проактивного члена суспільства у будь-якому віці.

Незважаючи на те, що роботодавці продовжують наголошувати на недостатній кореляції між запитом ринку праці та навичками, які засвідчують молоді спеціалісти, за результатами дослідження, проведеного організацією World Bank Group, серед навичок, яких найбільше бракує випускникам для роботи в чотирьох ключових сферах, що стали об'єктом дослідження (агробізнес, харчові технології, відновлювальна енергетика, інформаційні технології), виділяють низку професійних, когнітивних та соціально-емоційних навичок, серед яких не останнє місце посідають командна робота, навички ефективної комунікації та співробітництва (Skills for a Modern Ukraine, 2015).

Мета та завдання дослідження. Мета статті полягає у розкритті сутності навчання співробітництва як ключової навички, що впливає на затребуваність випускників ЗВО на ринку праці. Розглянуть концептуальні підходи до використання певних форм і методів навчання співпраці при викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням студентам економічних спеціальностей та обґрунтуванні чинників, що визначають колаборацію як ефективну або неефективну.

Матеріали та методи дослідження. Орієнтуєчись на новітні стандарти освіти, навчальні плани з лінгвістичних дисциплін в українських ЗВО укладаються з урахуванням різних форм академічної співпраці та групових видів діяльності, проте колаборативне навчання почасти використовується лише як засіб для викладання іншого контенту, а не як засіб для самовдосконалення навичок співпраці. Виникає потреба навчати саме співробітництва як важливого чинника соціальної та професійної взаємодії, а отже, ця навичка дедалі більше визначається як бажаний та очікуваний результат навчання здобувачів вищої освіти.

Одними з перших ідею навчання співробітництва запропонували британські дослідники, які мали на меті через залучення студентів до колаборації в межах освітнього процесу, допомогти їм сформувати навички командної роботи, що стануть у нагоді в майбутній професійній діяльності. Соціальні та інтелектуальні результати навчання в групах, а також стратегії вербальної поведінки викладачів та студентів під час спільного навчання вивчали Р. Гіллс та Е. Ашман (Gilles, Ashman, 2015), наголошуючи на необхідності розрізняти поняття кооперативне та колаборативне навчання, адже, хоч обидва види співпраці передбачають спільну роботу, вони все ж різняться за рівнем залученості учасників, тому що під час кооперації вони обмінюються відповідною інформацією та ресурсами для підтримки цілей один одного, а не спільної мети. Співробітництво ж передбачає синхронізовану та скоординовану діяльність, у якій учасники намагаються розробити та підтримати вирішення спільної проблеми для досягнення єдиної мети. На цій відмінності наголошує і В. Гузєєв, спираючись на думку шведських педагогів (Гузєєв, 2001). Нам імпонує думка (Gilles, Ashman, 2007) про те, що в освітньому процесі викладачі повинні заохочувати співробітництво між студентами, адже це призводить до більш ефективного навчання, при цьому учасники мають на достатньому рівні володіти комунікативними навичками та вміти виявляти ініціативу (Кожушко, 2014). Натомість, не можна погодитись із позицією М. Карріо-Пастор та Г. Скорчинської (Carrio-Pastor, Skorczynska, 2015), оскільки перешкодою для ефективної співпраці може стати відсутність вільного володіння іноземною мовою, адже студенти, які володіють мовою на рівні A2 (CEFR), цілком здатні виконати комунікативну інтенцію. Ми також не можемо підтримати думку про те, що в процесі вирішення завдань, які потребують співпраці, ролі студентів та викладача змінюються залежно від сутності завдання (Кожушко, 2014), оскільки за умов правильного планування викладач має виконувати роль фасилітатора та спостерігача, не втручаючись у процес вирішення проблемного завдання. Підходи і стратегії, що застосовуються під час спільного навчання, мають бути різноманітними та гнучкими, при цьому, на нашу думку, вітається спонтанність та креативність. У

дослідженні ми враховували думку Р. Джонсона та Д. Джонсона, які виділили 5 ключових складників успішної взаємодії в групі: позитивна залежність, пряма підтримка, відповідальність, соціальна компетентність, власна оцінка (Johnson D., Johnson R., 1994).

Методисти британської освітньої організації Pearson Education, яке сприяє покращенню лінгвістичної підготовки з англійської мови як іноземної у всьому світі, у своїх дослідженнях (Lai, DiCerbo, Foltz, 2017) наголошують на тому, що для формування у студентів навички ефективної співпраці недостатньо просто об'єднати їх у групи – від викладача вимагається чітке розмежування понять бажаної та небажаної поведінки під час командної роботи, а також створення іншомовного ситуативного оточення, що вимагатиме застосування корисних стратегій управління завданнями та розв'язання конфліктів. Серед аспектів колаборативного навчання, які можуть підвищити рівень сформованості навичок студентів у співпраці, спеціалісти Pearson Education виділяють такі: взаємне оцінювання (учасники групи надають відгук про якість та ефективність співробітництва за наданими викладачем критеріями), формування груп (вирішальними можуть стати такі чинники, як розмір груп, їх склад та навіть спосіб розподілу, адже найбільш ефективними вважають невеликі, неоднорідні за складом групи, чого важко досягнути, якщо студенти самі обирають членів своєї команди) та призначення ролей (викладач повинен ретельно спланувати сценарій та закласти певні конфліктні ситуації, щоб стимулювати студентів до демонстрації бажаних поведінкових моделей).

Отже, аналіз напрацювань дослідників з означеної тематики дає можливість зрозуміти, що здатність до співпраці най частіше визначається як важливий навчальний результат сам по собі, а не лише як засіб організації навчання для викладання інших предметів. Досвід практичної роботи доводить, що здобувачі освіти не можуть набути компетентності у співробітництві як супутнього аспекту. Навчання співпраці вимагає від викладача детального планування, адже якщо завдання просто вимагає, щоб групи генерували велику кількість ідей, але без конкуренції, або не здійснюючи при цьому селективного аналізу, студентам не буде потреби узгоджувати свої ідеї та внески. Так само, якщо завдання вимагає консенсусу, але всі учасники процесу демонструють реактивне сприйняття вже запропонованого плану дій, здобувачі не матимуть можливості практикувати ані свої навички вирішення конфліктів, ані навички використання іншомовленнєвих вербальних засобів, невід'ємних у процесі партнерської комунікації іноземною мовою. Незважаючи на значну кількість досліджень розвитку навичок співробітництва, все ж недостатньо висвітленим залишається питання про те, як структурувати групову роботу саме в умовах університету, адже здебільшого дослідження були зосереджені на початковій та середній освіті і не цілком пристосовані до вищої освіти, оскільки студенти бакалаврату можуть мати різний академічний графік. Більше того, груповою роботою студентів університету почасти є частиною самостійної роботи і організовується в позакласні години за відсутності викладачів.

Методологічними інструментами дослідження стали аналіз спеціальної літератури, порівняння вхідних та контрольних результатів навчальної діяльності студентів та моделювання процесу навчання в рамках силабусу.

Результати дослідження. Орієнтація вищої освіти на розвиток навичок «4С», зокрема співробітництва, важлива з кількох причин. По-перше, люди зі сформованими навичками співпраці засвідчують кращі успіхи під час навчання, адже міжособистісне розуміння та проактивність у вирішенні проблем як частина співробітництва є важливими чинниками успішної групової діяльності та навчання в університетських програмах, відповідно, покращення навичок співробітництва, у свою чергу, дає кращі результати в контексті спільного навчання. По-друге, знання стратегій спільного вирішення конфліктів, колективного вирішення проблем, спілкування, методів постановки цілей, а також наявність практичного досвіду у плануванні та координуванні завдань оцінюються як бажані в професійних колективах як колегами, так і зовнішніми експертами. Отже розвиток навичок співробітництва може сприяти особистому успіху в кар'єрі. Зрештою, вдосконалення навичок співпраці може посилити суспільний дискурс та сприяти здоровій демократії, бо навички колективного вирішення проблем дозволяють людям працювати разом для досягнення спільних соціальних цілей.

Не менш важливим видом співробітництва та засобом посилення колаборації студентів є співпраця викладачів ЗВО як наочний приклад реалізації проактивної стратегії. Цілком слушною є думка Е. Гледмана про те, що взаємодія команди викладачів у формі міждисциплінарних консультацій починається ще на етапі планування освітнього процесу (Gladman, 2015). Наприклад, у Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного при укладанні силабусів з дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» обов'язковим етапом є консультування з викладачами випускової кафедри для покращення якості викладання та узгодження очікуваної кінцевої

мети навчання відповідно до визначеної освітньо-професійної програми, при цьому форма співпраці залежить від рівня координації та спільної відповідальності. На кафедрі іноземних мов ТДАТУ курси економічного блоку методичної секції англійської мови плануються групою викладачів, а в процесі викладання аналізуються індивідуально кожним викладачем для представлення на методичному дебрифінгу наприкінці навчального семестру і наступної корекції. Поняття колаборації особливо актуальне у процесі викладання іноземної мови професійного спрямування, адже в більшості випадків для занять з цієї дисципліни студентські групи розподіляються на підгрупи, які або відрізняються за рівнем володіння мовою, або ж взагалі вивчають різні іноземні мови. Отже, до роботи в одній групі залучаються два або більше викладачів, які мають тісно співпрацювати під час планування курсів, обговорюючи методи та прийоми викладання, підготовку інструктивних матеріалів, а також засоби тестування та оцінювання для однієї й тієї самої групи студентів, при цьому викладаючи їх незалежно.

Зазначимо, що рівень володіння навичкою співробітництва змінюється протягом життя особи та її професійної діяльності, що цілком відповідає концепції навчання протягом життя, а отже, її можна і потрібно розвивати у здобувачів вищої освіти ще до початку їхньої професійної діяльності.

Представники Pearson Education розробили шкалу рівнів розвитку колаборації та ефективної роботи в команді у вигляді Pearson's Personal and Social Capabilities Framework (Teaching Collaboration Skills From Cradle To Career, 2017). Згідно з концепцією виділяють 5 рівнів сформованості цієї навички, що характеризуються певними чинниками, а саме: 1) сторонній спостерігач – не бере участі у завданні або не вносить жодного внеску в досягнення спільної мети; 2) пасивний учасник – бере участь у завданні, але не співпрацює з іншими, бере участь у дискусіях, висловлює власні думки та погляди, залишається зосередженим на темі, виконує деякі завдання самостійно; 3) кооператор – співпрацює з груповим процесом, але не погоджує свої внески із внесками інших, слухає, не перебиваючи, активно залучає інших до продукування ідей, приймає призначені завдання, підтримує досягнення групового консенсусу, спирається у досягненні мети на чужі ідеї; 4) координатор – погоджує як ідеї, так і процеси їх втілення з колегами, але не вирішує великих конфліктів, активно слухає, надає та отримує конструктивні відгуки, адаптує та підтримує ідеї призначення ролей та розподіл завдань у команді, домагається консенсусу, ефективно залагоджує незначні конфлікти; 5) медіатор – координує процеси та пропозиції з товаришами по команді, ефективно регулює як масштабні, так і незначні конфлікти, висловлює незгоду чесно, але тактовно, підтримує колективні рішення, навіть якщо вони не повністю узгоджуються з його власним баченням, йде на компроміси та веде перемовини для досягнення консенсусу.

Роль, яку учасник курсу відіграє в цьому контексті, буде залежати не тільки від навичок співробітництва, але і від ролі, яку відіграють інші члени команди, а також від поставленого завдання. Різні рівні відображають розбіжності в тому, наскільки людина сприймає погляди інших, дозволяє цим поглядам і думкам впливати на власні ідеї та процеси, а також наскільки вона здатна обговорювати та вирішувати незначні та великі конфлікти з чесністю, тактовністю та дипломатією.

Викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» надає безліч можливостей для розвитку вміння ефективно співпрацювати, яке включає певний набір супутніх навичок (наприклад, здатність працювати в колективі та з повагою ставитись до кожного його члена, гнучкість у вирішенні завдань та прийнятті рішень, вміння йти на компроміс для досягнення спільної мети, готовність взяти на себе відповідальність за спільну роботу, цінування індивідуального внеску кожного члена команди тощо), адже компоненти цього курсу на різних етапах навчання включають вирішення здобувачами завдань, що потребують від викладача формування навичок безпосередньої роботи в команді та стратегій співпраці, використання групових форм роботи протягом однієї-двох годин щотижня, постановки завдань, що імітують досвід співпраці у реальному професійному колі та регулярного моніторингу прогресу в досягненні цілей курсу, що викладається.

У Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного розвитку навичок співробітництва на заняттях з іноземної мови професійного спрямування приділяється значна увага на всіх рівнях мовної підготовки студентів економічних спеціальностей, вони інтегровані в силабус, укладений за підручником Market Leader (видавництво Pearson), що був розроблений спільно з Financial Times, одним із провідних джерел ділової інформації у світі. Матеріали курсу знайомлять студентів з актуальними питаннями економіки й бізнесу та надають викладачеві простір для застосування сучасних технік формування професійних навичок спілкування, необхідних для сучасного світу бізнесу. Цей ресурс є надзвичайно корисним для навчання студентських груп колаборації, адже кожен тематичний блок підручника включає завдання у формі кейсу, в якому викладено певну

проблемну ситуацію, що потребує від студентів тісної співпраці та вимагає досягнення консенсусу щодо спільного вирішення поставленого завдання.

Слід зазначити, що планування освітнього процесу здійснювалось відповідно до класифікації суб-компонентів, розробленої методистом Pearson Emily Lai, Ph.D. (Teaching Collaboration Skills From Cradle To Career, 2017), а завдання укладались з метою покращити такі навички: міжособистісне спілкування (вербальне та невербальне спілкування з товаришами по команді); вирішення конфліктів (здатність визнавати і вирішувати незгоди таким чином, що якнайкраще відповідає інтересам усієї команди); управління завданнями (здатність ставити цілі, впорядковувати завдання, відстежувати прогрес команди на шляху до їх досягнення та коригувати процес за необхідністю).

Поставлені навчальні цілі реалізовувались через велику кількість тренувальних заходів (лексико-граматичні вправи, міні-диктанти, усні опитування, зворотний переклад, тестування у платформі Moodle) та комунікативних ситуативних завдань, коли студенти, працюючи парами чи групами, драматизували типові епізоди із їхньої професійної сфери іноземною мовою. Прикладами подібних завдань є групові та парні завдання. До прикладів парних завдань належать:

1. Завдання для студента А: написати лист-запит щодо нового програмного забезпечення, що може бути корисним підприємству; завдання для студента В: написати відповідь на лист-запит, ініціюючи подальшу співпрацю.

2. Завдання для студента А: написати лист-запрошення на виставку продукції, завдання для студента В: прийняти запрошення, написавши лист-подяку.

3. Укласти та драматизувати телефонну розмову щодо вимоги повного відшкодування збитків через неякісний товар і представити спробу урегулювання конфлікту.

4. Написати у співпраці рекламного листа для широкої аудиторії щодо нового асортименту підприємства.

5. Завдання для студента А: представити усний звіт роботи відділу керівнику підприємства; завдання для студента В: висловити відповідну результатам реакцію.

Прикладами групової роботи є:

1. Привітати запрошеного фахівця/консультанта і представити колектив свого підприємства.

2. Провести коротку нараду з планування поточних справ на тиждень зі співробітниками відділу.

3. Погодити зміни у плані і дати його виконання з керівником проєкту.

4. Домовитися з потенційними партнерами щодо умов співробітництва та форм здійснення оплати.

Для перевірки рівня сформованості вмінь та навичок застосовувались тестування, комплексні контрольні роботи (які включали перевірку навичок швидкого опрацювання друкованого тексту за допомогою різних стратегій з читання, розділи із використання вокабуляру та граматики, а також укладання документу письмово), а також рольова гра за участю викладача та всіх учасників навчальної групи. Ідея рольової гри – на основі вже драматизованих і типових ситуацій стимулювати студентів до спонтанних вербальних рішень в умовах стресової ситуації, коли комунікація передбачає не лише позитивне, а й несприятливе тло, дебати, конфлікт. Гра розрахована на одне заняття (90 хвилин), ґрунтується на завчасно розроблених комунікативних завданнях і легендах учасників, і не передбачає передчасне ознайомлення студентів з їх легендами.

Ситуації, що пропонуються для драматизації, взаємопов'язані: одне уявне підприємство отримує шанс на великі інвестиції за умови оптимізації звичного робочого процесу. Керівники, працівники і партнери підприємства повинні виконати свої задачі (наприклад, перенести дати випуску продукції, скоротити кількість обслуговуючого персоналу, розширити конструкторський відділ) для досягнення сумісної мети – залучення фінансів для подальшого розвитку.

Учасники рольової гри повинні спочатку ознайомитись із вимогам потенційних інвесторів, визначити задачі для кожної міні-групи, керівники міні-груп – довести інформацію до відома підлеглих. Після закінчення етапу інформування розпочинається етап перемовин. Наступним етапом є звітування щодо укладених стратегій оптимізації і затвердження їх керівництвом. Останнім етапом є загальні збори і голосування за кожним з прийнятих рішень.

Здебільшого студенти, які мають вищий рівень лінгвістичної підготовки, виступають у подібних іграх речниками, представниками команди, мовцями. Втім, це не обов'язково означає, що саме вони люблять свої ідеї найкращим чином: саме навички ведення перемов, висловлення і сприйняття критики, і навіть маніпулювання є вирішальним чинником успіху окремого студента як частини команди. І окрім лінгвістичної задачі, студенти швидко усвідомлюють найважливіший принцип співробітництва –

правильний розподіл завдань між цінними ресурсами. Легенда кожного з учасників дозволяє маневрувати щодо деталізації образу, тож кожен член групи перебирає на себе ті обов'язки, до яких схильний, і демонструє повний асортимент навичок і знань, яких набув на етапі тренування. Подібні рольові ігри є ефективним засобом контролю, але водночас, і засобом підвищення мотивації – студенти із задоволенням беруть участь у командних формах роботи, драматизують проблемні ситуації, представляють своїх персонажів.

Обговорення результатів. Результатами детального планування колаборативного навчання, запровадження різних форм роботи відповідно до рівня лінгвістичної підготовки студентів та всеохоплюючого контролю усіх видів іншомовленнєвої діяльності показали суттєвий рівень підвищення знань, умінь та навичок студентів економічних спеціальностей та їхньої психологічної готовності до колаборації під час рольової гри, наближеної до умов професійного співробітництва – 72% студентів підтвердили прогрес як у процесі усної комунікації, так і через тестування у режимі онлайн. Отримані статистичні дані були обговорені укладачами силабусів з дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» і представлені освітні стратегії і методичні напрацювання будуть інтегровані у навчальні плани інших нелінгвістичних спеціальностей університету.

Висновки. Навчання колаборації при викладанні іноземної мови професійного спрямування вимагає від викладача створення відповідних умов для демонстрації студентами різних моделей поведінки під час вирішення проблемних ситуацій та зваженого призначення ролей для досягнення спільної мети. Важливим чинником підвищення ефективності навчання студентів роботи у команді є співпраця викладачів на різних етапах освітнього процесу, починаючи з його планування і закінчуючи наданням фідбеку. Різні типи спільних завдань вимагають більшої чи меншої міри навичок співпраці, а отже, можуть застосовуватись при навчанні студентів із різним рівнем володіння іноземною мовою. Оцінювання ефективності співпраці передбачає спостереження за груповими взаємодіями під час колаборативного навчання, аналіз мовних засобів, що використовуються для спілкування, реакції на непередбачені ситуації та засоби вирішення конфліктних ситуацій, підходи до прийняття рішень для досягнення спільної мети. Розвиток навичок співробітництва у студентів економічних спеціальностей є бажаним і реальним результатом навчання, адже високий рівень готовності до колаборації суттєво посилює позиції випускників ЗВО на ринку праці.

Література

- Гузеев В. В. Методы и организационные формы обучения. М.: Народное образование. 2001. 128 с.
- Карпенко М. М. Кореляція ринків праці й освіти в Україні: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання в руслі реформування вітчизняної освіти. Режим доступу: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/korelyasia_runkiv-6f796.pdf.
- Кожушко С. Стратегії колаборативного навчання у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2014. Вип. 5 (112). С. 65-70.
- Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2019. № 1146 / Офіційний вісник України. 2020. № 4, том 2. С. 424.
- Симоненко С., Осадчий В. Іноземна мова як засіб формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів-програмістів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. С. 38-48.
- Bainbridge L., Nasmith L., Orchard C., Wood, V. Competencies for Interprofessional Collaboration. *J Phys Ther Educ*. 24. 2010. P. 6-11.
- Carrio-Pastor M., Skorczynska H. Collaborative Learning and Communication Technologies in Teaching Business English. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2015. Vol. 178. P. 32-35.
- Gilles R. M., Ashman A. F. *Co-operative Learning: The Social and Intellectual Outcomes of Learning in Groups*. London: Farmer Press, 2003.
- Gillies R., Ashman A., Terwel J. *The teacher's role in implementing cooperative learning in the classroom*. New York: Springer. 2007. P. 110-131.
- Gladman A. Team teaching is not just for teachers! Student perspectives on the collaborative classroom. *TESOL Journal*. 2015. № 6(1). P. 130-148.
- Hymes D. H. On Communicative Competence. *Sociolinguistics. Selected Readings* / J.B. Pride, J. Holmes (eds). Harmondsworth, 1972. P. 269-293.
- Johnson D., Johnson R. *Learning together and alone, cooperative, competitive, and individualistic*

learning. Needham Heights, MA: Prentice-Hall. 1994.

Lai E., DiCerbo K., Foltz P. Skills for Today: What We Know about Teaching and Assessing Collaboration. URL: <https://www.pearson.com/content/dam/one-dot-com/one-dot-com/global/Files/efficacy-and-research/skills-for-today/Collaboration-FullReport.pdf>.

Skills for a Modern Ukraine. URL: http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.11.17_Skills_for_Modern_Ukraine/WB%20EN%2012%20pt.pdf.

Teaching Collaboration Skills From Cradle To Career. URL: <https://www.pearsonlearned.com/teaching-collaboration-skills-from-cradle-to-career>.

Teaching students of economic specialties to collaborate in ESP classes

Suprun Olena³

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Miliopol, Ukraine,

Zaitseva Natalia⁴

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Miliopol, Ukraine,

The article deals with the methodology of teaching students majoring in economic specialties to collaborate as one of the four key skills of the 21st century (4C) while teaching “English for Specific Purposes”. The urge to develop the ability to work effectively in a team arises from the lack of correlation between the needs of the labour market and proficiency level of graduates. Educators and business communities emphasise the importance of mastering collaborative strategies during university studies since this raises graduates’ competitiveness; though teachers use collaboration techniques when teaching a foreign language. Collaborative learning is often used only as a means of teaching other content, not as a method of improving collaboration skills. The article analyses the Ukrainian university graduates’ proficiency level, identifies the basic prerequisites for teaching collaboration and considers the methods of developing collaboration skills in teaching a foreign language. The development of these skills is determined by the collaboration of teachers while planning curricula and in the teaching process. The results of the research conducted at Tavria State Agrotechnological University are presented. The recommendations on how to create the conditions for productive collaboration of students when solving problems are given; the basic requirements for these tasks are specified. Some examples of group work that contribute to enhancing collaborative skills to achieve a common goal are given; the role of the teacher as a facilitator and an observer who promotes students’ effective collaboration is determined. According to the results of the study, a significant increase in students’ knowledge and skills and their psychological readiness to collaborate in their future professional activity, which seems to be more important, was noted. It is proved that teaching collaboration is a desirable result and an achievable goal of learning a foreign language at university.

Keywords: 21st century skills, 4C, lifelong learning, collaboration, collaborative learning, group forms and teaching methods.

References

- Bainbridge, L., Nasmith, L., Orchard, C. & Wood, V. (2010). Competencies for Interprofessional Collaboration. *J Phys Ther Educ*. 24. P. 6-11.
- Carrio-Pastor, M. & Skorczynska, H. (2015). Collaborative Learning and Communication Technologies in Teaching Business English. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Vol. 178. P. 32-35.
- Gilles, R.M. & Ashman, A.F. (2003) *Co-operative Learning: The Social and Intellectual Outcomes of Learning in Groups*. London: Farmer Press.
- Gillies, R., Ashman, A. & Terwel, J. (Eds.) (2008). *The Teacher’s Role in Implementing Cooperative Learning in the Classroom*. New York: Springer.
- Gladman, A. (2015). Team teaching is not just for teachers! Student perspectives on the collaborative classroom. *TESOL Journal*. № 6(1). P. 130-148.
- Guzeev, V.V. (2001). *Metody i organizacionnye formy obuchenija. [Methods and organizational forms*

³ Senior Teacher of the Department of Foreign Languages at the Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

⁴ Senior Teacher of the Department of Foreign Languages at the Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

of teaching]. M.: Narodnoe obrazovanie. [in Russian].

Hymes, D.H. (1972). On Communicative Competence. *Sociolinguistics. Selected Readings*. J.B. Pride, J. Holmes (eds). Harmondsworth. P. 269-293.

Johnson. D. & Johnson. R. (1994). *Learning together and alone, cooperative, competitive, and individualistic learning*. Needham Heights, MA: Prentice-Hall.

Karpenko, M.M. (2016). Koreliatsiia rynkiv pratsi i osvity v Ukraini: aktualni problemy ta shliakhy ikh rozviazannia v rusli reformuvannia vitchyznianoï osvity. [Correlation of labor markets and education in Ukraine: current problems and ways to solve them in the context of reforming national education]. (n.d.). *old2.niss.gov.ua*. Retrieved from: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/korelyasia_runkiv-6f796.pdf [in Ukrainian].

Kozhushko, S. (2014). Stratehii kolaboratyvnoho navchannia u vyschomu navchalnomu zakladi [Strategies of collaborative learning in higher educational establishment]. *Molod i rynok – Youth and Market*. (Vols. 5 (112)), (pp. 65-70) [in Ukrainian].

Lai E., DiCerbo K. & Foltz P. Skills for Today: What We Know about Teaching and Assessing Collaboration. (n.d.). *www.pearson.com*. Retrieved from <https://www.pearson.com/content/dam/one-dot-com/one-dot-com/global/Files/efficacy-and-research/skills-for-today/Collaboration-FullReport.pdf>.

Pro rozpodil vydatkiv derzhavnoho biudzhetu mizh zakladamy vyschoi osvity na osnovi pokaznykiv ikh osvitoï, naukovoï ta mizhnarodnoï diïalnosti [On the distribution of state budget expenditures among higher education institutions based on indicators of their educational, scientific and international activities] : *postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.12.2019. № 1146. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2020. № 4, vol. 2. P. 424* [in Ukrainian].

Skills for a Modern Ukraine. (n.d.). *www.ipq.org.ua*. Retrieved from http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.11.17_Skills_for_Modern_Ukraine/WB%20EN%2012%20pt.pdf.

Symonenko, S. & Osadchy, V. (2017). Inozemna mova iak zasib formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv-prohramistiv. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. [Foreign language as a means of communicative competence development of future software engineers]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia [Information Technologies and Teaching Tools]*. P. 38-48 [in Ukrainian].

Teaching Collaboration Skills From Cradle To Career. (n.d.). *www.pearsonlearned.com*. Retrieved from <https://www.pearsonlearned.com/teaching-collaboration-skills-from-cradle-to-career>.

Accepted: April 9, 2020

